

AZ AKADÁLYMENTESSÉG, A FOGYATÉKKAL ÉLŐK ÉS AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD TERÜLETEIHEZ KÖTHETŐ HAZAI JOGI SZABÁLYOZÁS BEMUTATÓ ELEMZÉSE KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A TURIZMUS/MOBILITÁS KÉRDÉSKÖRÉRE

¹Prof. Dr. Csapó János – ²Mészáros Boglárka Ágnes

¹egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Marketing és Turizmus Intézet; csapo.janos@ktk.pte.hu

²PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, Marketing és Turizmus Intézet; meszaros.boglarka@ktk.pte.hu

DOI: 10.15170/terinno.2023.16.01.01

Absztrakt

Az akadálymentesség megteremtése napjainkban nem csupán erkölcsi és etikai kérdés, hiszen stratégiai és gazdasági jelentősége révén hathatósan járul hozzá a fenntartható fejlődés és az inkluzív társadalom megteremtéséhez is. Természetesen a társadalmi esélyegyenlőség előmozdításához és az egyén állapotától független egyenlő részvétel biztosításához többek közt támogató jogszabályi környezetre van szükség, melynek kapcsán leszögezhető, hogy habár Magyarország esetében ez a feltétel teljesülni látszik, a vonatkozó jogszabályok gyakorlati érvényesülése sok esetben kifogásolható. Felismerve a témakör fontosságát, a tanulmány átfogó képet nyújt az akadálymentességhez és a fogyatékosággal élők esélyegyenlőségéhez köthető hazai jogszabályi környezetről és annak társadalmi-gazdasági hatásairól, különös tekintettel a mobilitás és turizmus kérdésköreire.

Kulcsszavak: akadálymentesség, esélyegyenlőség, jogszabályi környezet, mobilitás, Magyarország

Köszönetnyilvánítás: A tanulmány a 2022-2-HU01-KA220-HED-000099410 számú „The development of the innovative educational method of ACCESSIBLE tourism in Central Europe (ACCESSIBLE)” című projekt támogatásával készült.

A DESCRIPTIVE ANALYSIS OF DOMESTIC LEGISLATION IN THE AREAS OF ACCESSIBILITY, DISABILITY AND EQUAL TREATMENT, WITH A SPECIAL FOCUS ON TOURISM/MOBILITY

Abstract

Today, accessibility is not only a moral and ethical issue, but also a strategic and economic topic that contributes to sustainable development and an inclusive society. Of course, promoting equal opportunities and ensuring equal participation regardless of the individual's condition requires, among other things, a supportive legislative environment, and it should be noted that, although this condition seems to be met in Hungary, the practical implementation of the relevant legislation is often questionable. Recognising the importance of the issue, the study provides a comprehensive overview of the Hungarian legislative environment related to accessibility and equal opportunities for people with disabilities and its socio-economic impact, with a particular focus on mobility and tourism.

Keywords: accessibility, equal opportunity, legislative environment, mobility, Hungary

Acknowledgement: The study was made with the support of the project No. 2022-2-HU01-KA220-HED-000099410, called "The development of the innovative educational method of ACCESSIBLE tourism in Central Europe (ACCESSIBLE)".

1. Bevezetés

A WHO legfrissebb becslése alapján a Földön 1,3 milliárd fő, a teljes globális népesség 16%-a küzd valamilyen fogyatékossgal, ez a szám pedig folyamatosan nő (WHO 2023). Nagyon fontos kérdés ezért, hogy az érintettek életük során a speciális igényeiket figyelembe vevő támogató környezettel találkoznak-e, vagy folyamatosan valamilyen akadályoztatást kell elszenvedniük.

Maga az akadálymentesség, mint komplex kifejezés természetesen számos területet érint, amelyek kapcsán az alábbi főbb témaköröket határolhatjuk le:

- **Épített környezet:** Az épített környezet akadálymentessége magában foglalja az épületek, közterületek és infrastruktúra megfelelő tervezését és kialakítását, annak érdekében, hogy könnyen elérhetőek legyenek a fogyatékossgal élők számára is. Ilyenek lehetnek: akadálymentes bejáratok, rámpák, lift vagy felvonó a lépcsők helyett, megfelelő szélességű ajtók és folyosók stb.
- **Közlekedés:** Az akadálymentes közlekedés azt jelenti, hogy a közlekedési infrastruktúra elemei elérhetőek és megfelelnek a fogyatékossgal élők igényeinek. Ez magában foglalhatja a megfelelő járműveket, akadálymentes megállókat, sík hozzáférést, és az információk könnyű elérhetőségét a fogyatékossgal élők számára is.
- **Digitális akadálymentesség:** Az interneten és az elektronikus eszközökön található információkat, weboldalakat és alkalmazásokat is akadálymentessé kell tenni a különböző fogyatékossgal élők számára. Ez magában foglalja a weboldalak és alkalmazások megfelelő felépítését, amely lehetővé teszi például képernyőolvasók használatát, a könnyű navigációt, illetve más segédeszközöket is.
- **Kommunikáció és információ:** Az akadálymentességnek ezen a területén fontos, hogy az információk és kommunikáció könnyen érthetőek és elérhetőek legyenek a fogyatékossgal élők számára is. Ez magában foglalja a könnyen olvasható betűtípusok használatát vagy például a szövegek és dokumentumok hangos olvasásra való megfelelő előkészítését.
- **Szolgáltatások és ügyintézés:** Az akadálymentességnek ezen a területén az állami és magán szolgáltatásokat, valamint az ügyintézését úgy kell kialakítani, hogy azok hozzáférhetőek és használhatóak legyenek a fogyatékossgal élők számára is. Ez például a megfelelő kommunikációs eszközök biztosítását, az akadálymentes ügyfélszolgálatot jelenti.
- **Oktatás és foglalkoztatás:** Az akadálymentességnek az oktatásban és a munkahelyeken is kiemelt fontossága van. Az oktatási intézményeknek meg kell felelniük az akadálymentességi előírásoknak, és biztosítaniuk kell a fogyatékossgal élők egyenlő hozzáférést az oktatáshoz. Emellett a munkahelyeken is kiemelt figyelmet kell fordítani az akadálymentességre, hogy a fogyatékossgal élőknek lehetőségük legyen a munkavállalásra és karrierfejlődésre.

Ezek tehát azok a legfontosabb területek, amelyek jogszabályi környezetének kialakítása elengedhetetlen az akadálymentesség komplex szabályozása terén, és amelynek legfőbb célja a társadalmi esélyegyenlőség előmozdítása és az egyenlő részvétel biztosítása mindenki számára, függetlenül a fogyatékossgal élők állapotától (DARCY – BUHALIS 2011, GONDA – RAFFAY 2021, FARKAS – PETYKÓ 2019, 2020; FARKAS – RAFFAY – PETYKÓ 2022, TOMEJ – DUEDAHL 2023).

Az akadálymentesség általános megközelítésének rövid bevezetésén túl fontos azt is megállapítanunk, hogy az akadálymentes turizmus kiemelt társadalmi-gazdasági fontossággal bír, hiszen többek közt lehetővé teszi, hogy a különböző fogyatékossgal élő emberek is –

ideális esetben – teljes értékűen részt vehessenek a turisztikai tevékenységekben (DEVILE – KASTENHOLZ 2018, FARKAS et al. 2022, RAFFAY – GONDA 2020). Az akadálymentes infrastruktúráknak és szolgáltatásoknak köszönhetően a mozgássérültek, látássérültek, hallássérültek és más fogyatékossgal élők könnyebben hozzáférhetnek tehát a kulturális és turisztikai látnivalókhoz, amellyel nem csupán az egyének életminősége javul, hanem ezzel a turizmus számára is kiterjeszti a potenciális célcsoportokat (GONDA – RAFFAY 2021).

A társadalmi-gazdasági előnyök nem csupán az egyénekre korlátozódnak, hanem a turisztikai desztinációk és vállalkozások számára is meghatározóak. Az akadálymentes turizmus növeli a turisztikai iparág versenyképességét a piacon, hiszen egyre több utazó keresi az olyan célpontokat, ahol a különböző igényekre irányuló figyelem és az akadálymentesített környezet megfelelően biztosított (GONDA 2022, MÁTÉ 2021). A turisztikai szektorban az akadálymentesítés tehát nem csupán etikai kötelesség, hanem üzleti szempontból is stratégiai előnyt jelent, hozzájárulva a fenntartható fejlődéshez és a turizmus hosszú távú élénkítéséhez (FARKAS – PETYKÓ 2020).

A helyes és etikus gyakorlat megteremtésében természetesen óriási szerepe van a jogi szabályozásnak (FARKAS – CSILLAG – FEKETE-FROJIMOVICS 2022). Véleményünk szerint a fogyatékossgal élőkkel kapcsolatos, valamint az akadálymentes turizmust is érintő jogi szabályozás alapvetően megfelelő Magyarországon, a kérdéskörrel kapcsolatos alapvető jogszabályok az elmúlt 3 évtizedben megszülettek, az Európai Unióhoz való csatlakozási folyamat alatt a jogharmonizáció ezen a területen lezajlott. Probléma, vagy problémák inkább a jogszabályi előírások gyakorlati érvényesülésében találhatóak, emiatt tehát rövid összefoglaló tanulmányunkban átfogó képet szeretnénk nyújtani a legfontosabb vonatkozó hazai jogszabályokról és azok társadalmi-gazdasági vonzatairól különös tekintettel a mobilitás, turizmus témaköreire.

2. A vonatkozó jogszabályi környezet globális kontextusának bemutatása

A kérdéskört érintő jogi szabályozásból kiemelés érdemel a 2006-ban az Egyesült Nemzetek által elfogadott és Magyarországon is kihirdetett Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény, amely kötelezi a részes államokat, hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek hozzáférését a sport-, üdülési és turisztikai helyszínekhez és szolgáltatásokhoz (2007. évi XCII. tv.).

Fentiek mellett kiemelendő, hogy az ENSZ turisztikai világszervezete, az UNWTO elkötelezetten támogatja az akadálymentes turizmust, melynek jegyében a 2016. évi Turizmus Világnapot is ennek a témának szentelte. A szervezet számos ajánlást fogalmazott meg és kézikönyvet is adott ki a kérdéssel kapcsolatban (UNWTO 2016).

A kérdéskör újabb mérföldköveként az Európai Parlament az európai turizmus előmozdításának új kihívásairól és elképzeléseiről szóló 2015. október 29-i állásfoglalása hangsúlyozza a fenntartható, felelős és akadálymentes turizmus fejlesztésének jelentőségét; a „turizmus mindenkinek” elvét; hogy a turizmus teljes mértékű akadálymentesítése és megfizethetősége az ágazat fenntarthatóságának kulcseleme. Az állásfoglalás javasolja, hogy a tagállamok fejlesszenek ki egy Európa-szerte egységes és átlátható címkerendszert az akadálymentes ajánlatokra, valamint az idegenforgalmi ágazatra vonatkozó gazdasági támogatási programok keretében tegyék támogatási kritériummá az akadálymentesség megteremtését.

3. A vonatkozó hazai jogszabályi környezet elemző bemutatása

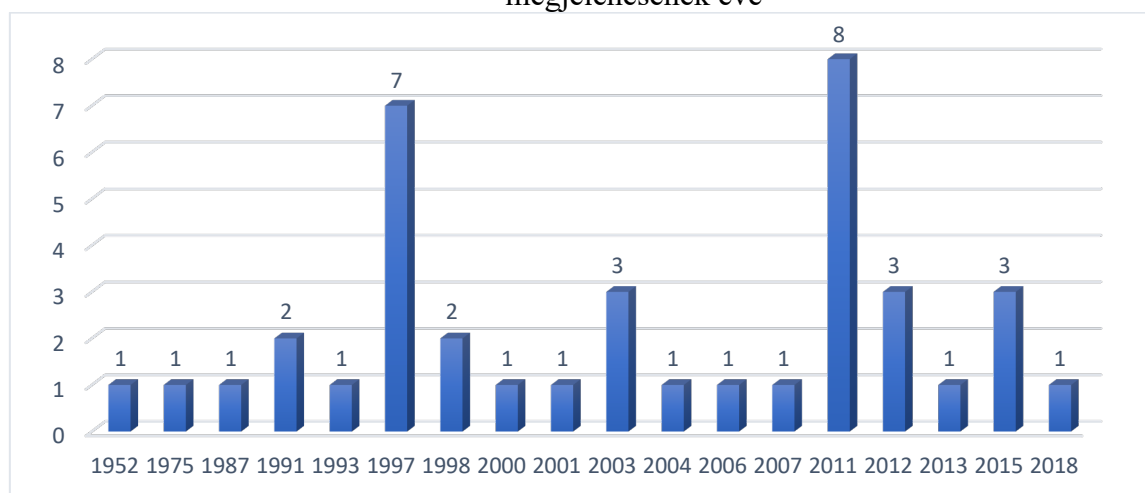
Az akadálymentesség, a fogyatékkal élők és az egyenlő bánásmód területeihez köthető hazai jogi szabályozás bemutató elemzése kapcsán nagyban támaszkodhatunk Magyarországon legfontosabb vonatkozó szakmai szervezetének, a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) teljességre törekvő jogszabályi gyűjtésére. A jogszabályok vizsgálatából látszik, hogy a kilencvenes évektől paradigmaváltás következett be az emberi jogok előtérbe kerülésének (is) köszönhetően. A szemléletváltás lényege, hogy a fogyatékosokkal élő embereket nem elrejtteni, kirekeszteni kell mások elől, hanem ugyanazokat az esélyeket kell biztosítani számukra, mint az ép emberek esetében, elősegítve a társadalmi integráció megvalósulását. Ennek kapcsán átalakult a szociális ellátásuk, személyre szabott szolgáltatások és élhetőbb körülmények váltak elérhetővé számukra.

Összességében elmondható, hogy jelenleg hazánkban 256 hatályos jogszabály tartalmaz valamilyen szinten akadálymentességhez köthető témakört, melyek közül 39 jogszabályt tekinthetünk a kérdés szempontjából relevánsnak. Az alábbi felsorolásban szereplő jogszabályok részben, vagy egészben érintik a fogyatékosokkal élők életét, elősegítik az egyenlő esélyű hozzáférés lehetőségének a megteremtését.

- Alaptörvény (Az akadálymentesség külön kihangsúlyozva nem jelenik meg, viszont az az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás témakörök igen)
- az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény
- az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény
- az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény
- a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (FOT.)
- a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól szóló 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendelet
- Országos Fogyatékosügyi Programról (2015-2025) szóló 15/2015. (IV. 7.) OGY határozat
- 1653/2015. (IX. 14.) Korm. határozat az Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának 2015–2018. évekre vonatkozó Intézkedési Tervéről
- a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény
- a megváltozott munkaképességű személyek ellátásaival kapcsolatos eljárási szabályokról szóló 327/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet
- a komplex minősítésre vonatkozó részletes szabályokról szóló 7/2012. (II. 14.) NEFMI rendelet
- a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatalról szóló 74/2015. (III. 30.) Korm. rendelet
- a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény
- a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény
- a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény
- a rokkantsági járadékról szóló 83/1987. (XII. 27.) MT rendelet
- a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
- a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény
- a magasabb összegű családi pótlékra jogosító betegségekről és fogyatékoságokról szóló 5/2003. (II. 19.) ESzCsM rendelet

- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
- a biztonságos és gazdaságos gyógyszer- és gyógyászatisegédeszköz-ellátás, valamint a gyógyszerforgalmazás általános szabályairól szóló 2006. évi XCVIII. törvény
- a gyógyászati segédeszközök társadalombiztosítási támogatásba történő befogadásáról, támogatással történő rendeléséről, forgalmazásáról, javításáról és kölcsönzéséről szóló 14/2007. (III. 14.) EüM rendelet
- a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet
- a gépjárműadóról szóló 1991. évi LXXXII. törvény
- a súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeiről szóló 102/2011. (VI. 29.) Korm. rendelet
- a mozgásában korlátozott személy parkolási igazolványáról szóló 218/2003. (XII. 11.) Korm. rendelet
- a közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet (Kresz)
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény
- a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet
- az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény
- az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet (OTÉK)
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény
- a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló 2011. évi CLXXXI. törvény
- a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól 2004. évi CXL. törvény
- a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
- a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény
- a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény
- a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény
- 2018. évi LXXV. törvény a közszférabeli szervezetek honlapjainak és mobilalkalmazásainak akadálymentesítéséről

1. ábra: Az akadálymentesség témaköreit érdemben tárgyaló jogszabályok száma és megjelenésének éve

Forrás: saját gyűjtés

Segítségül véve a MEOSZ szakmai elemzését, kijelenthető, hogy a témakör kapcsán az egyik legfontosabb kiinduló, és számos vonatkozó területet megalapozó törvény a 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékos személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv és az 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról.

Az akadálymentesítés, mint egyre inkább kiszélesedő fogalomkör kiválóan tetten érhető az eredetileg az *épített környezet akadálymentesítése* kapcsán született szabályozások terén. Ezek szerint az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (a továbbiakban: Étv.) fogalom-meghatározása alapján „*akadálymentes az épített környezet akkor, ha annak kényelmes, biztonságos, önálló használata minden ember számára biztosított, ideértve azokat az egészségkárosodott egyéneket vagy embercsoportokat is, akiknek ehhez speciális eszközökre, illetve műszaki megoldásokra van szükségük. Épített környezetnek nevezzük a tudatos építési munka eredményeként létrehozott, illetve elhatárolt épített környezet részét, amely elsődlegesen az egyéni és a közösségi lét feltételeinek megteremtését szolgálja.*”

A MEOSZ elemzésével is összhangban ez azt jelenti tehát, hogy a mindennapi szóhasználattal ellentétben – miszerint az akadálymentesítés nem más, mint a már meglévő épületek, létesítmények oly módon történő átalakítása vagy átépítése, melynek köszönhetően azok a fogyatékos emberek számára hozzáférhetővé válnak – a fent említett törvény meghatározása jóval komplexebb területeket fed le, így az akadálymentesítés a fogyatékos emberek érdekinek kiszolgálása mellett előnyhöz juttatja a társadalom egyéb, speciális igényű felhasználóit is, úgy mint idősek, gyermekek, kismamák vagy az átmenetileg segédeszközzel közlekedők.

Ezt a tágabb megközelítést tükrözi az ún. CRPD Bizottság (Uniós keretrendszer a fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény), jelen tanulmányban a továbbiakban bemutatott 9. cikkhez fűzött ajánlása is:

„A hangsúly már nem a jogi személyiségen van, és nem azon, hogy az épületek, a közlekedés, az infrastruktúra, a járművek, az információ és a kommunikáció, valamint a szolgáltatások privát, vagy köztulajdonban vannak-e. Ameddig az áruk, termékek és szolgáltatások a nagyközönség számára elérhetők, vagy annak szánták, hozzáférhetőeknek kell lenniük mindenki számára, függetlenül attól, hogy közhatóság, vagy magánszemély a tulajdonos. A fogyatékos embereknek másokkal egyenlő módon kell hozzáférniük minden áruhoz, termékhez és szolgáltatáshoz, amelyeket a nagyközönségnek szántak, oly módon, hogy biztosítják a hatékony

és egyenlő hozzáférést számukra és tiszteletben tartják a méltóságukat.”
(MOZGÁSKORLÁTOZOTTAK EGYESÜLETEINEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE)

Az akadálymentesség és a turizmus kapcsolatrendszerén alapuló jogi szabályozás megismerése és elemzése kapcsán nagyon fontos területként kell megjelölnünk a 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről törvény 9. és 20. cikkét, amely többek közt az elérhetőség/akadálymentesség és a személyes mobilitást szabályozza:

9. cikk

Hozzáférhetőség

1. A fogyatékkal élő személyek önálló életvitelének és az élet valamennyi területén történő teljes körű részvételének lehetővé tétele érdekében a részes államok megfelelő intézkedéseket tesznek, hogy másokkal azonos alapon biztosítsák a fogyatékkal élő személyek számára a fizikai környezethez, a közlekedéshez, az információhoz és kommunikációhoz, beleértve az információs és kommunikációs technológiákat és rendszereket, valamint más, nyilvánosan hozzáférhető vagy rendelkezésre álló lehetőségekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférést, mind városi, mind vidéki területeken. Ezek az intézkedések, amelyek magukban foglalják a hozzáférési akadályok és korlátok beazonosítását és felszámolását, többek között a következőkre vonatkoznak:

a) épületek, utak, közlekedés és más bel- és kültéri létesítmények, így iskolák, lakóházak, egészségügyi létesítmények és munkahelyek;

b) információ, kommunikáció és egyéb szolgáltatások, köztük az elektronikus szolgáltatások és segélyhívó szolgáltatások.

2. A részes államok szükséges intézkedéseket hoznak továbbá:

a) a nyilvánosság számára nyitva és rendelkezésre álló létesítmények és szolgáltatások hozzáférhetősége érdekében bevezetett minimális szabványok és irányelvek alkalmazásának fejlesztésére, hatályba léptetésére és ellenőrzésére;

b) annak elősegítésére, hogy a nyilvánosság számára nyitva és rendelkezésre álló létesítményeket és szolgáltatásokat kínáló magánjogi jogalanyok figyelembe vegyék a hozzáférhetőség valamennyi aspektusát a fogyatékkal élő személyek vonatkozásában;

c) az érdekelt felek számára képzés támogatására a fogyatékkal élő személyek esetében felmerülő hozzáférhetőség kérdéseiről;

d) az épületekben és más, a nyilvánosság számára nyitva és rendelkezésre álló létesítmények esetében a Braille, illetve könnyen érthető és olvasható jelzések biztosítására;

e) az élő segítségnyújtás formáinak és a közvetítők biztosítására, ideértve az útmutatókat, olvasókat/olvasóprogramokat és szakképzett jelnyelvi tolmácsokat az épületek és a nyilvánosság számára rendelkezésre álló lehetőségek hozzáférhetőségének elősegítése érdekében;

f) más megfelelő segítségnyújtási és támogatási formák előmozdítására a fogyatékkal élő személyek információhoz való hozzáféréseinek biztosítása érdekében;

g) a fogyatékkal élő személyeknek az új információs és kommunikációs technológiákhoz és rendszerekhez való hozzáféréseinek, beleértve az Internetet is, előmozdítására;

h) akadálymentes információs és kommunikációs technológiák és rendszerek tervezésének, fejlesztésének, előállításának és terjesztésének korai szakaszban történő elősegítésére annak érdekében, hogy ezek a technológiák és rendszerek hozzáférhetővé tétele minimális költséggel járjon.

20. cikk

Személyes mobilitás

A részes államok a fogyatékossgal élő személyek függetlenségének a lehető legnagyobb mértékű biztosítása mellett hatékony intézkedéseket hoznak a személyes mobilitás biztosítására, beleértve az alábbiakat:

a) a fogyatékossgal élő személyek személyes mobilitásának az általuk meghatározott időben és módon, elérhető áron történő lehetővé tétele;

b) a fogyatékossgal élő személyeknek a minőségi mobilitási támogatásokhoz, eszközökhöz, segítő technológiákhoz, valamint a személyes segítségnyújtás különböző formáihoz és a közvetítőkhöz való hozzáféréseinek megkönnyítése, beleértve azok elérhető áron történő rendelkezésre bocsátását;

c) képzés biztosítása a mobilitással kapcsolatos ismeretekről a fogyatékossgal élő személyek és a velük foglalkozó szakértők részére;

d) a mobilitási támogatásokat, eszközöket és segítő technológiákat előállító jogalanyok ösztönzése a fogyatékossgal élő személyek mobilitási szempontjainak figyelembevételére.

A jogi szabályozás terén ez a két cikk és az általuk szabályozott tevékenységek támasztják alá és erősítik meg tehát az akadálytalan élet személyi mobilitásának legfontosabb feltételeit.

A témakör tárgyalása kapcsán ki kell még emelnünk, hogy a 2015-ben elfogadott új Országos Fogyatékosügy Program (2015–2025) megállapítása szerint a hazai szolgáltatók még nem ismerték fel kellően a fogyatékos emberek jelentette turisztikai lehetőségeket. Ezért fontos a meglévő turisztikai keresletfelmérések frissítése, illetve a turisztikai szakmán belüli terjesztése, továbbá a szolgáltatók és a személyzet képzése, érzékenyítése, hangsúlyozva az egyetemes tervezés elvének érvényesítését. A cél természetesen a fogyatékos személyeknek szóló turisztikai programcsomagok működtetésének ösztönzése, amelyek a hozzáférhetőséget komplexen célozzák meg és amelyek nemcsak az esélyegyenlőség, hanem a gazdaság érdekeit is szolgálják.

4. Összefoglalás

Egy modern társadalom számára az akadálymentes környezet kialakítása rendkívül fontos, mivel az többek közt mindenki számára segít előmozdítani a társadalmi esélyegyenlőséget és az emberi méltóság tiszteletben tartását. Az alábbi okok miatt kiemelten fontos az akadálymentesítés:

- **Esélyegyenlőség:** Az akadálymentes környezet biztosítása lehetővé teszi, hogy a fogyatékossgal élő emberek egyenlő esélyekkel rendelkezzenek az oktatásban, munkahelyeken, közlekedésben és más társadalmi területeken. Ez segít csökkenteni az egyenlőtlenségeket és a diszkriminációt, és lehetővé teszi, hogy mindenki a képességeinek megfelelően járulhasson hozzá a társadalomhoz.
- **Teljes részvétel a társadalomban:** Az akadálymentes környezet lehetővé teszi a fogyatékossgal élők számára a teljes részvételt a társadalmi és gazdasági életben. Ha az infrastruktúra, szolgáltatások és kommunikáció nem akadálymentes, sokan

kirekesztve érzik magukat és nem tudnak teljes mértékben részt venni a társadalom életében.

- **Emberi méltóság és önrendelkezés:** Az akadálymentes környezet segít megőrizni és tisztelőben tartani az emberi méltóságot. Minden embernek joga van ahhoz, hogy függetlenül élhessen, és képes legyen saját életét irányítani. Az akadálymentesség hozzájárul ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő emberek maguk dönthessenek az életüket érintő kérdésekben.
- **Gazdasági előnyök:** Az akadálymentesség hosszú távon természetesen gazdasági előnyökkel is járhat. Az akadálymentes infrastruktúra és környezet lehetővé teszi a fogyatékossgal élők munkaerő-piaci részvételét és hozzájárul a gazdasági növekedéshez, emellett a turizmusban is fontos tényező, mivel a turisták számára vonzó célponttá vál(hat)nak az akadálymentesített városok és attrakciók.
- **Idősek és sérült emberek:** Az akadálymentesség nemcsak a fogyatékossgal élőknek fontos, hanem az időseknek és a sérült embereknek is; az akadálymentes környezet segít tehát megkönnyíteni az életüket, és hozzájárul az önálló és méltóságteljes élet fenntartásához.
- **Jogi előírások és nemzetközi elvárások:** Sok országban és nemzetközi szinten is törvények és irányelvek kötelezik az akadálymentesség előmozdítását, hiszen az akadálymentesítés nem csak etikai és morális kötelesség, hanem jogi előírás is, amelyet be kell tartani.

Az akadálymentes környezet kialakítása tehát nemcsak az érintett – egyáltalán nem elhanyagolható számosságú – emberek közvetlen érdekeit szolgálja, hanem a társadalom egészének fejlődéséhez és gazdasági fellendüléséhez is hozzájárul (DARCY – MCKERCHER – SCHWEINSBERG 2020). Ez egy olyan befektetés, amely hosszú távú pozitív hatásokkal jár mindenki számára, éppen ezért a terület megismerése, kutatása és érdekérvényesítő képességének további erősítése elengedhetetlen, mellyel párhuzamosan az akadálymentes jogszabályi környezet kialakítása rendkívül fontos a társadalmi igazságosság, az emberi jogok védelme és az esélyegyenlőség előmozdítása szempontjából úgy a nemzetközi, mint a hazai környezetben.

Összefoglalva, az akadálymentes jogszabályi környezet kialakítása az esélyegyenlőség biztosítása, az emberi jogok védelme, a kirekesztés megelőzése, az infrastruktúra és szolgáltatások megfelelő tervezése, továbbá a gazdasági előnyök és a nemzetközi elvárások teljesítése vonatkozásában kiemelt prioritásnak tekinthető nemcsak Magyarországon, hanem természetesen globális megközelítésben is.

Irodalomjegyzék

DARCY, S. – BUHALIS, D. (2011): Introduction: From disabled tourists to accessible tourism. D. Buhalis, S. Darcy (Eds.), *Accessible tourism: Concepts and issues*, Channel View Publications, Bristol (2011), pp. 1-20.

DARCY, S. – MCKERCHER, B. – SCHWEINSBERG, S. (2020): From tourism and disability to accessible tourism: A perspective article. *Tourism Review*, 75 (1) (2020), pp. 140-144.

DEVILE, D. – KASTENHOLZ, E. (2018): Accessible tourism experiences: The voice of people with visual disabilities. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 10 (3), pp. 265-285.

FARKAS J. – CSILLAG S. – FEKETE-FROJIMOVICS ZS. (2022): Az organikus jogalkotás a társadalmi akadálymentesség tükrében. *Jogelméleti Szemle*, 2022:3, pp. 65-77.

FARKAS J. – RAFFAY Z. – DÁVID L.D. (2022): Az akadálymentesítés és az akadálymentesség az utazói létezés dimenzióiban – két világ paradigmaváltó találkozása. TURIZMUS BULLETIN 22 : 4, pp. 46-54.

FARKAS, J. – PETYKÓ, CS. (2019): Utazás az akadálymentesség, a fogyatékoság és a fenntarthatóság multidiszciplináris és bölcséleti dimenzióiba. Turizmus Bulletin, 19(4):13-22.

FARKAS, J. – PETYKÓ, CS. (2020): A fogyatékoság, az akadálymentesség és a mobilitás, mint egzisztenciális alaptulajdonság. Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok 5(4), pp. 43–55.

FARKAS, J. – RAFFAY, Z. – PETYKÓ, CS. (2022): A new approach to accessibility, disability and sustainability in tourism – multidisciplinary and philosophical dimensions. Geojournal of Tourism and Geosites 15(40) pp. 319-326. DOI: 10.30892/gtg.40138-834

GONDA T. (2022): Alternatív turizmus: Környezettudatosság és felelősségteljeség a turizmusban. Budapest, Magyarország: Akadémiai Kiadó

GONDA, T. – RAFFAY, Z. (2021): A fogyatékosággal élők utazási szokásai. Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok 6(1), pp. 20–38. DOI: 10.15170/TVT.2021.06.01.02

RAFFAY Z. – GONDA T. (2020): Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata. MODERN GEOGRÁFIA, 2020:4. pp. 1-14.

TOMEJ, K. – DUEDAHL, E. (2023): Engendering collaborative accessibility through tourism: From barriers to bridges. Annals of Tourism Research, 99, 2023, 103528, DOI: 10.1016/j.annals.2023.103528.

Egyéb források

AZ EURÓPAI PARLAMENT 2015. OKTÓBER 29-I ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ EURÓPAI TURIZMUS ELŐMOZDÍTÁSÁNAK ÚJ KIHÍVÁSAIRÓL ÉS ELKÉPZELÉSEIRŐL. Elérés: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0391_HU.html.

<http://fra.europa.eu/hu/content/unios-keretrendszer-fogyatekossaggal-elo-szemelyek-jogairrol-szolo-ensz-egyezmenyhez>

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv>

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

MOZGÁSKORLÁTOZOTTAK EGYESÜLETEINEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE (MEOSZ): <https://www.meosz.hu/jogszabalyok/>

MOZGÁSKORLÁTOZOTTAK EGYESÜLETEINEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE (MEOSZ): <https://www.meosz.hu/mozgaskorlatozott-vagyok/akadalymentesites-egyetem-es-tervezes/>

ORSZÁGOS FOGYATÉKOSSÁGÜGYI PROGRAM (2015–2025): H/3586. számú országgyűlési határozati javaslat az Országos Fogyatékosügy Programról (2015–2025.) 27 p. Elérés: <https://www.parlament.hu/irom40/03586/03586.pdf>

UNWTO (2016): "Tourism for All - Promoting Universal Accessibility" Elérés: <https://www.unwto.org/world-tourism-day>
2016#:~:text=Ever%20since%20its%20inception%2C%20World,cultural%2C%20political%20and%20economic%20value.

WHO (2023): <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>